

Bu Sayıda Krizler Çağında Coğrafya ve Mekan

Yayın hayatına o dönemlerde yeni başlamış olan Praksis'in 2001 yılında çıkarttığı ikinci sayısı "Kent ve Kapitalizm" in üzerinden yirmi yılı aşkın zaman geçti. Son yirmi yılda Türkiye'nin içinde olduğu bölgeden, coğrafyadan, kentlerden ve ekolojiden savaşlar, iktisadi krizler, devlet rejimi değişiklikleri, toplumsal krizler ve sermayenin farklı biçimleri geçti ve geçiyor. Elimize aldığımız bir dünya haritasında yalnızca kriz ve savaşın içine çekilmiş bölgeler değil, o bölgelerin içindeki kentler, gündelik hayatlar, ekoloji de geriye döndürülmesi imkansız bir şekilde değişiyor. Türkiye kentlerinde ise yirmi yıl önce tahayyül dahi edemeyeceğimiz bir yabancılaşma yaşanıyor, bildiğimiz yerlerin aşinalığını kaybediyoruz. Krizler bir yandan bölgesel (territorial) yapıyı değiştirirken, diğer taraftan kentleri, kentsel sınırları ve gündelik hayatı da değiştiriyor. Sayı çağrımızda da belirttiğimiz üzere: "Biliyoruz ki, kriz coğrafyaya çöker ve coğrafya üzerinden çözülür, peki nasıl?" Bu soruya cevap vermek için yola çıkan sayımız kent ve Küresel Kuzey merkezli literatürün ötesine geçerek bugün yaşadığımız krizin coğrafya ve mekanla ilişkisini kuruyor. "Krizler Çağında Coğrafya ve Mekan" isimli 60. sayımıza ulaşan yolları açtığı için iki çok özel isme teşekkürü borç biliriz. Praksis'in ikinci sayısının editörü olan ve aramızdan çok erken ayrılan Sevilay Kaygalak'ın kentleşme, zorunlu göç, yoksulluk, kent tarihi, feminizm, siyaset teorisi gibi alanlardaki çalışmalarla bizi zenginleştiren varlığını özlemle anıyoruz. Bu sayının basıma gönderildiği günlerde aramızdan ayrılan ve Marksist kent kuramlarına büyük katkıları olan Mike Davis'e ise bu sayı vesilesiyle saygılarımızı sunuyoruz.

Praksis'in 60. sayısı "Krizler Çağında Coğrafya ve Mekan" okuyuculara günümüzde birçok ölçekte gerçekleşen krizlerin birbirleri içine nasıl geçtiğini analitik ve görgül bir biçimde aktaran çalışmaları sunuyor. Sayımız 'bölgesellik' meselesini, devleti, yürüme mekanları olarak kentleri, kıyı alanlarında kentlerin nasıl genişlediğini ve stadyumları; tarihten, politik iktisata ve sosyolojiden siyaset bilimine birçok disiplini birbirine konuşturarak sizlerle buluşturuyor. Ve haliyle, krizin coğrafyaya nasıl çıktığını ve bunun içinden birlikte yürüyerek nasıl yeniden coğrafyayı bizim özgürlük alanımız yapabileceğimiz üzerine bizleri aktif bir okumaya çağırıyor.

Sinan Cem Kızıl'ın kaleme aldığı "Bölgeselliğin (Territoriality) Mekânları, Coğrafyası ve Krizleri Üzerine Bir Deneme" başlıklı makalesi hem bölgesellik kavramının teorik altyapısını sunuyor hem de bu kavramın kapitalist iktidar ilişkileri içindeki çok ölçekli yapısına vurgu yapıyor. Yazar, Lefebvre'nin açtığı yoldan ilerleyerek en büyük bölgenin (territory) gezegensel olarak kentleşmiş olan yerküre olmasından hareketle adım adım farklı ölçeklerdeki bölgeselliklere örnekler veriyor. Bölgesellik kavramını sermaye birikim rejimlerinin, güç ilişkilerinin ve tarihselliğin içine yerleştiriliyor. Bu bağlamda, yazar eşitsiz ve birleşik gelişme bağlamında farklı coğrafyaları, içinde idari sınırları olan ulus devletleri, iktidar ilişkilerinin ve direnişlerin sahnesi olan kent meydanlarını ve sürekli gözetim altında olan sokakları bölgesellik kavramını merkeze alarak alternatif bir okumaya tabi tutuyor. Bölgelerin nasıl kurulduğuna, fiziksel yapısına, denetimlerine ve sınırlarına ilgimizi çekerek, bölgesellik kavramını analitik bir düşünme aracı haline getiriyor.

Eray Aktepe'nin "Pandeminin Gölgesinde Otoriter Devletin Kentsel Gündelik Hayata Müdahaleleri" isimli yazısı otoriter devlet tartışmalarının ölçeğini kente ve gündelik hayata çekiyor. 2019 yılında açığa çıkan pandeminin Türkiye'de yönetilme biçimini tartışmaya açan çalışma, otoriter devletin yalnızca devletin iç mimarisindeki değişim üzerinden değil gündelik hayat üzerinden de okunabileceğini gösteriyor. Aktepe, pandemi boyunca Cumhurbaşkanlığı genelgeleri ve talimatları doğrultusunda hazırlanan İçişleri Bakanlığı genelgeleri ile valilerin başkanlığında il hıfzıssıhha kurullarının almış olduğu kararlar üzerinden biçimlenen gündelik hayat üzerindeki baskının istisnai değil kalıcı olduğunun altını çiziyor. Otobüslerdeki yolcu sayılarından HES uygulamalarına, pazar yerlerinin düzenlenmesinden müzikli restoranların kapatılmasına

gündelik hayatın her anına sirayet eden genelgelerin otoriter devletçiliği nasıl kentleştirdiğine ve mekansallaştırdığına odaklanılıyor.

Segah Sak'ın yazdığı "Krizlerden Öteye, Kentte YürüyeBilmek" başlıklı çalışma kentleri yürüme mekanı olarak düşünmeye bizleri davet ediyor. Kentlerde inşa edilen büyük bulvarların, alt ve üst geçitlerin kenti deneyimleyenlerden çok araç trafiğine nefes aldırıldığını teorik referanslarla anlatan çalışma, kenti yayaların hareket kabiliyeti üzerinden tahayyül ediyor. Sermaye odaklı kentsel planlamanın emlak piyasası için oluşturduğu fırsatlara ve yürümenin neredeyse bir ayrıcalık haline gelmiş olmasına odaklanan çalışma kentlerin yürünebilir olmamasının nasıl bir kentsel krizi açığa çıkardığını tartışıyor. Keza, bombaların patladığı, insanların kısıtlandığı, güvensiz hissettiği, eril şiddetin sergilendiği sokaklar kentin toplumsal yeniden üretimini de krize sokuyor. Yazar elimiz cebimizde, kendimizi güvende hissedebileceğimiz ve karşılaşmalara açık sokakların ihtimali üzerine bizi düşünmeye çağırıyor.

Esra Sert'in "19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla İstanbul'da Dört Kıyı Dolgu Projesi Üzerinden Toprağın ve Kentsel Dönüşüm Atığının Metabolik Akışı" isimli çalışması İstanbul'daki kıyı dolgu alanlarını kentsel metabolizma ve metabolik akış kavramlarını merkeze alarak analiz ediyor. Makale, kent-doğaililiğinin ötesine geçerek karanın metabolik akışına tarihsel olarak bakıyor ve bunu biçimlendiren politikayı okuyuculara aktarıyor. Bizleri İstanbul üzerinden kıyılarının dolgusunda kullanılan kentsel toprağın ve kentsel dönüşüm atığının metabolik yolculuğuna çıkartan yazar kentin nasıl bir sosyo-ekolojik baskı altında olduğunu okuyuculara inceliklerle gösteriyor. Mekanı kavramsallaştırmak için kent-merkezli tartışmaların ötesine geçen çalışma hem teorik hem de görgül olarak Türkiye yazına önemli bir katkı sağlıyor.

"Stadyomdan Arenaya Türkiye'de Stadyumların Dönüşümü" isimli çalışmada Rahşan İnal Türkiye'de stadyumların dönüşümünü ekonomi politik, tarih ve spor sosyolojisi disiplinlerinden yararlanarak inceliyor. Detaylı bir arşiv taramasından yararlanan çalışma, erken Cumhuriyet döneminden günümüze stadyumların yalnızca spor etkinliklerine ev sahipliği yapan mekanlar olarak kurgulanmadığını, aksine dönemin resmi ideolojisine ve sermaye birikimine içkin yapılar olduğunu anlatıyor. 1936 yılında Türk modernleşmesinin simgelerinden biri olarak inşa edilen 19 Mayıs Stadyumu'nun 2018 yılında yıkılıp yerine yenisinin yapılmamasının anlattığı hikayeden tutun da 2000'lerden sonra stadyumların seçkinleştirilmesine kadar uzun bir dönemi kentsel siyaset, resmi ideoloji, sermaye birikimi gibi bağlamlarda irdeliyor. Ali Sami Yen Stadyumu'nun spor kompleksine dönüşmesi ve İnönü Stadyumu'nun Vodafone Park'a dönüşmesi stadyumların kullanım değerinden değişim değeri bağlamında değerlendirildiği ve seçkinleştirilerek üst sınıflara hizmet eden tüketim mekanlarına dönüşmesi bağlamında kritik örnekler olarak sunuluyor.

İbrahim Gündoğdu'nun oldukça kapsamlı yazısı Fırat Genç, Çağlar Keyder, Fuat Keyman ve Ayşe Köse'nin yazdığı "Kentlerin Türkiye'si: İmkanlar, Sınırlar ve Çatışmalar" kitabının eleştirel bir okumasını sunuyor. İzmir, Konya, Adana-Mersin ve Van üzerinden yerel büyüme koalisyonlarına ve kalkınma stratejilerine odaklanan kitabın kavramsal sınırlarını tartışan kitap eleştirisi aynı zamanda "bölgesel kalkınma" mitinin arkasındaki düşünce sistematikliğini de eleştirel bir süzgeçten geçiriyor. Gündoğdu'ya göre, kitapta sunulan politik çoğulcu perspektif aslında yeni bir metodolojik yaklaşım sunmaktan ziyade "daha iyi bir kapitalizm"e ulaşmanın üstü örtük ihtimallerini araştırıyor. Diğer bir ifadeyle, kitapta cisimleşen yeni kurumsalcı yaklaşım politik çoğulcu diline rağmen çalışan sınıfları dışlayarak seçkin bir yaklaşımın tipik bir örneğini sunuyor.

Bu sayıdaki bir diğer kitap eleştirisi ise Havva Ezgi Doğru tarafından "Tamamlanmamış Kentsel Devrim: Günümüz Türkiye'sinde Kent, Kriz ve Gündelik Hayat" kitabı üzerine yazıldı. Eda Acara ve Mehmet Penpecioğlu'nun derlediği ve 10 özgün çalışmadan oluşan kitap Küresel Kuzey merkezli kent çalışmalarının hakimiyet alanına meydan okuyarak Küresel Güney örneklerini epistemolojik olarak merkeze almak derdinde. Güneyli şehircilik paradigması, gezegensel kentleşme, kentsel ekoloji gibi son derece güncel akademik tartışmaları Türkiye örnekleri üzerinden okuyuculara ulaştıran derleme kitap, şimdiden temel bir referans noktası olarak raflardaki yerini alacağına benziyor.